

Slakkeninventarisatie oostzijde Brouwershaven.

(Slakkenwerkgroep KNNV Afd. Bevelanden, rapport nr. 87, d.d. 27-9-2009).

Door: Harry Raad

Op 23-9-2009 bezocht de Slakkenwerkgroep KNNV-Afd. Bevelanden Brouwershaven, oostelijk van de haven (km-hok 53-416). Anders dan dit doet vermoeden, was het een inventarisatie in een gebied met overwegend 'groen'. Het slakkenwerk werd verricht door Jaap Woets en ondergetekende.

De locatie

Het bezochte stadsdeel betrof een stadswal met een daarbinnen gelegen jachthaven; het dierenpark aan de buitenzijde is niet bezocht. In het noorden zijn de op de stadswal aansluitende havendijk en de (voormalige) zeedijk bezocht, en een ligweide annex strandje aan het Grevelingenmeer. De polder achter de zeedijk is de Groot Sint-Jacobspolder uit 1487. Zuidelijk is het water van de vest c.q. de aansluiting op de haven bekeken. Brouwershaven kreeg zijn stadswallen in 1589-'90. Van de natuurrampen die de polder en de stad stad teisterden kan de watersnoodramp van 1953 als jongste genoemd worden. Een ander relevant aspect in de historie is de afdamming van de Grevelingen in 1971, waarbij het getijloze water zout bleef. Daarmee is de zoute kwel in het gebied blijven bestaan.

Ten aanzien van de bodem zijn geen gegevens nagegaan. Het zal hier veelal om vergraven zeeklei gaan, vermoedelijk min of meer kalkrijk. De stadswal en de aansluitende havendijk laten een niet al te oude ophoging zien, gelet op de muralmuurtjes die aan de zijde van de kruin geheel of gedeeltelijk ondergewerkt zijn.

De historie van het gebied zou kunnen duiden op een lange ontwikkeling van de slakkenfauna ter plaatse. Het is niet onwaarschijnlijk dat de Ramp van 1953 die fauna heeft gedecimeerd en dat we na ruim vijf decennia een zeker herstel aantreffen. De zoutinvloed door kwel in de lage terreindelen en/of het open water kan enkel voordelig zijn voor slechts een paar zoutminnende soorten.

Met deze kenmerken van het gebied waren we er niet zeker van of we hier wel echt een succesvolle slakkeninventarisatie konden doen.

Op stap

Het startpunt van de excursie werd de haakse knik in de haven bij het molentje Windlust. Op kaart had ik vooraf de aanduiding Km (= korenmolen) gezien, en was enigszins teleurgesteld bij het zien van de grote 'miniatuur' uit 1935. Vanuit dit punt was het excursiegebied goed te overzien, we wachtten met het nemen van een nat monster in de vest en zochten eerst op het buitentalud van de stadswal. Hier was een vegetatie met ruig gras, die kort geleden was geklepeld en misschien ook wel tegelijkertijd gezogen. Met die moderne beheerstechniek kan daarmee een hele fauna gedecimeerd worden, lijkt mij. Er waren in ieder geval geen slakken te bekennen op het hoge deel, aan de basis van de muurtjes. Met de langdurige zomerdroogte zat het ook niet mee. Jaap zocht laag op het talud onder een grote meidoorn. Dat gaf hem als resultaat wat oude huisjes van behaarde slak en bruine blinkslak, alsmede een levende kleine akkerslak. Beneden langs de haven heb ik wat rondom een (meter?)kast gekeken, wat aanvullend levende gevlekte akkerslak, boerenknoopje en grote glansslak opleverde. Het wegbuigen van het gras aan de basis van dit soort voorzieningen levert altijd wel een levende slak op. Een poging om in het geklepelde gras, laag op het talud, toch nog een levende behaarde slak te vinden liep op niets uit. Een passant met hond wist ons te vertellen dat er verderop, richting Grevelingenmeer, altijd veel naaktslakken waren te zien, dus trokken we die kant op. Net voorbij de omheining van het dierenpark gingen we de dijktrap af voor een blik in een sloot die volledig met riet dichtgegroeid was. Die sloot lag droog, en tussen het riet waren enkel wat oude huisjes van reeds genoemde soorten te vinden. Tegen een stuk plastic zat een zieltoegend juveniel van de glanzende agaathoren, zo genoemd omdat in het strooisel ook een leeg, volwassen exemplaar werd herkend. Verwarring met twee daarop gelijkende soorten uit dit geslacht ligt bij jonge exemplaren op de loer. Jaap heeft verderop langs de sloot nog intensief gezocht, echter zonder nieuwe ontdekkingen.

Ik ging alvast verder over de stadswal, die daar snel overgaat in de havendijk. Aan de rechterzijde eindigt de stadswal namelijk in een schans.

Polder

Even noordelijk van de schans ben ik de polder ingegaan om in de sloot langs de schans te kijken. Het was een sloot met een plaatselijk onderbroken rietkraag. Op zo'n open stuk kon ik makkelijk een bodemonster nemen met een keukenzeef. Dat leverde meteen een paar opgezwollen drijfhorens op. Er waren geen jenkins' waterhorens op te vissen, dus het water kan er flink brak zijn. Later heeft Jaap nog in de aansluitende sloot langs de havendijk gekeken, wat een zelfde resultaat opleverde. De kwaliteit van het slootwater wordt bepaald door zoute kwel onderdoor de havendijk en de zeedijk. Let wel, de haven staat nu in open verbinding met het zoute Grevelingenmeer. We vroegen ons af of de keersluis in de haven, aangelegd in 1957, nog enig nut heeft met een afgedamde Grevelingen.

Op de smalle grasstrook tussen deze sloot en de schans hebben we nog naar landslakjes gezocht. Ook hier kwamen weer lege huisjes van de behaarde slak boven de zode en een enkel levend ammonshorentje. De behaarde slakken waren vaak gekraakt; het was niet duidelijk of dit het gevolg is van beheerswerk of dat de muizen zich hier tegenaan bemoeid hebben.

Oeverzone

Bij de zeedijk gekomen herkenden we een zandhoek met wat opgestoven zand en een voorliggende plaat. Het zand is hier misschien ooit voor een recreatiestrandje opgespoten. De dynamiek was na de afdamming natuurlijk volledig verdwenen, met als resultaat een dichte begroeiing. Op het 'duintje' was middelhoog struweel met onder andere duindoorn en braam te vinden. Dit struweel was ook op de steenglooiing van de dijk ontwikkeld, waarvan ik me aanvullend een oude, gekantelde boswilg kan herinneren. Er groeide veel ander houtig gewas, met soorten die me niet meer goed zijn bijgebleven (vlier, meidoorn, eik?). De permanent drooggevallen plaat is nu een ligweide met platgetreden, begraasd en/of gemaaid gras. Alleen langs het havendammetje was nog hoog, maar haast verdroogd gras te vinden. In dit milieu waren misschien grasslak, kartuizerslak en duinslak te verwachten, die echter geheel ontbraken. Op de rand van gras en struweel werden wat lege huisjes gevonden van reeds bekende soorten: bruine blinkslak en behaarde slak. Jaap keerde een kei waarop een agaathoren zat. Het huisje was te slank voor een glanzende agaathoren, maar er kon niet duidelijk een keuze gemaakt worden voor een middelste of slanke agaathoren. In zo'n geval is het vinden van een rijke populatie handig om zekerheid te krijgen. We hadden het hier, in deze door recreatie versleten natuur, snel gezien en gingen terug over de havendijk.

En verder...

Voorbij de keersluis zijn we nog even bij het water gaan kijken. In het kristalheldere water zagen we japanse oesters en zeeanemonen. Prachtig! Gek dat ik aan een aquarium moest denken, terwijl de vrije natuur zich hier zo prominent manifesteerde. In de brandnetelruigte tegen de sluis kon nog een leeg huis van een gewone tuinslak opgeraapt worden. Ook nieuw waren drie geribde jachthorenslakjes, beschermd door gras, zittend op de zijkant van een stenen dijstrap. Daar zat ook een levende behaarde slak!

Voorbij ons startpunt bij het molentje zijn we in en langs de stadsgracht gaan kijken. Het water van de gracht bleek niet te bemonsteren omdat we niet bij de zachte waterbodem konden komen. Langs de oever lagen keien, wat het bemonsteren met een keukenzeef tot een onbenullige handeling maakte. Voor voetgangers was er een brug over de gracht. Aan de overkant heb ik in een drooggevallen sloot nog wat landslakken verzameld. Op de vochtige bodem brachten ze de droge periodedoor. Talrijk zag ik daar wederom grote glansslak, kleine akkerslak en gevlekte akkerslak. Er was aanvulling voor de lijst met een segrijnslak en een zwarte kielnaaktslak.

Tot slot

Tijden van langdurige droogte geven weinig resultaat bij slakkeninventarisaties, dat was deze keer wel erg duidelijk. Vooral onder de naaktslakken zou daardoor een aantal soorten gemist zijn. Huisjesslakken kunnen minder diep wegduiken, zodat de kans op het vinden van die soorten wat groter blijft. Het verzamelen van een kansrijk strooiselmonster deed zich niet voor, waardoor de kleine soorten niet goed geïnventariseerd zijn. De korte lijst met vijftien soorten geeft om genoemde redenen geen goed beeld van de slakkenfauna. Twee soorten zijn als leeg huisje gevonden en één soort was niet goed op naam te brengen. De herkende soorten zijn haast alle algemeen tot zeer algemeen voor onze streek. De opgezwollen brakwaterhoren is als enige op de Rode Lijst te vinden (kwetsbaar) en de zwarte kielnaaktslak is, landelijk gezien, een zeldzame exoot die formeel nog niet als ingeburgerd wordt beschouwd. Beide zijn in Zeeland allerminst schaars.

Soortenlijst mollusken oostzijde Brouwershaven (km-hok 53-416); inventarisatie 23-9-2009, Slakkenwerkgroep KNNV-Afd. Bevelanden.

		levend	levend	dood	dood
		juv	ad	juv	ad
land: huisjesslakken					
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine blinkslak				2
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak				1
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren	1			1
<i>Cochlicopa sp.</i>	agaathoren		1		
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje	1	2	2	4
<i>Helix aspersa</i>	Segrijnslak	1			
<i>Nesovitrea hammonis</i>	Ammonshorentje	1			

<i>Oxychilus draparnaudi</i>	Grote glansslak	4	2	3	4
<i>Trichia hispida</i>	Haarslak	1		4	4
<i>Vallonia costata</i>	Geribde jachthorenslak	1	2		
land: naaktslakken					
<i>Arion hortensis s.l.</i>	Zwarte wegslak s.l.		1		
<i>Deroceras laeve</i>	Kleine akkerslak		6		
<i>Deroceras reticulatum</i>	Gevlekte akkerslak	2	4		
<i>Milax gagates</i>	Zwarte kielnaaktslak	1			
waterslakken					
<i>Ventrosia ventrosa</i>	Opgezwollen brakwaterhoren	10	40		